

Наурыздың он сегізі
Сынып жұмысы
«Шарын» ұлттық саябағы
Етістіктің райлары

Жаңа сөздер:

Ұлттық саябақ-**общественный** парк

жолдама-**путевка**

шатқал-**ущелье**

аңғар-**впадина**

айбарлы арыстан-**могучий** лев

күз-жартастарға-**отвесная** скала,крутой

утес

мұнаралар-**минареты**

шырайлы-**прекрасные**

екіге жарып-**делит** на два

көне-**древний**

Алатау сілемдері-**подножья** Алатау

қадыр-қасиеті-**святой**

Етістіктің райлары (Наклонения глагола)

Рай түрі	Ереже	Жасалу жолы	Мысал
1. Ашық рай (изъявительное)	Іс-қимылдың қай шақта орындалғанын білдіреді.	Үш шақтың жасалу жолдары арқылы жасалады.	Мен келдім. Мен келемін. Мен келдім.
2. Бұйрық рай (повелительное)	Іс-қимылдың бұйыру, талап ету мағынасын білдіреді.	Етістіктің бұйрықты түрде жіктелуі арқылы жасалады.	Мен келейін. Сен бар. Ол айтсын.
3. Шартты рай (условное)	Іс-қимылдың орындалу-орындалмау шартын білдіреді.	Етістік + (-са, -се) жұрнақтары + жіктік жалғау	Сабақ оқысам, бес аламын. ²
4. Қалау рай (желательное)	Іс-қимылды орындаушының қалауын, тілегін, ниетін білдіреді.	А) Етістік + (-ғы, -гі, -қы, -кі) жұрнақтары + тәуелдік жалғау + «кел» етістігі Ә) Етістік + (-ғай, -гей, -қай, -кей) жұрнақтары + жіктік жалғау Б) Етістік + (-са, -се) жұрнақтары + жіктік жалғау / игі еді	Біздің сабақ оқығымыз келеді. Оқығайсыз, келгейсің Ол барса игі еді. Біз айтсақ игі еді.

Ереже	Жекеше		Көпше	
<p>Бұйрық рай етістігі бұйрықты, насихатты, тыйымды, іс-әрекеттің орындалуын талап етуді және т.б. білдіреді.</p>	.Мен	Барайын, келейін, ойлайық, көрмейін	Біз	Барайық, келейік, ойлайық, көрмейік
	.Сен	Бар, кел, ойла, көрме	Сендер	Барыңдар, келіңдер, ойлаңдар, көрмеңдер
	Сіз	Барыңыз, келіңіз, ойлаңыз, көрмеңіз	Сіздер	Барыңыздар, келіңіздер, ойлаңыздар, көрмеңіздер
	.Ол	Барсын, келмесін, ойласын, көрмесін	Олар	Барсын, келсін, ойласын, көрмесін

